

значимост³. Максималният стартов лаг, определен с формулата на Шверт (Schwert, 1989), в която броят на лаговете зависи от обема на извадката, е равен на три:

$$p = \text{int} \{4(T/100)^{1/4}\} = 4 \cdot \sqrt[4]{34/100} = 3.05 \approx 3, \quad (4)$$

където:

T е обемът на извадката;

int - цялото число в полученото с формулата значение.

Проверката за стационарност се осъществява с използването на “принципа на Пантула” (Dickey, Pantula, 1987), като се започва с тестване на интегрираността от най-висш порядък. В случая започваме с тестване на хипотезата за интегрираност на променливите от втори порядък, т.е. $I(2)$. При отхвърляне на нулевата хипотеза изследването продължава с проверка на хипотезата за интегрираност от първи порядък. Тестването продължава, докато се приеме нулевата хипотеза. Проверката е осъществена в два варианта⁴. С първия вариант се предполага, че в равнищата се включват константа и тренд, което определя наличието само на константа в първите разлики и на модел без константа при тестване на вторите разлики. Вторият вариант предполага включването на константа и параболичен тренд в равнищата, определящ константа и линеен тренд в първите разлики и константа във вторите разлики.

От проведените тестове с критериите за стационарност се установява, че когато не се отчита влиянието на сезонния фактор, всички променливи, с изключение на броя на заетите лица, могат да се определят като интегрирани от първи порядък. С включването на фиктивни сезонни променливи в ADF-критерия трите променливи за стойността на капитала k_1 , k_2 и k_3 са интегрирани от втори порядък. С известна доза условност можем да приемем променливите y_2 , l_1 , l_2 и gcf като интегрирани от първи порядък, а променливите y_1 , gcf , cfc - като стационарни. Тези резултати ни дават основание да предположим, че за голяма част от комбинациите на производствената функция между съответните променливи може да съществува дългосрочна връзка (коинтеграционно отношение).

---

³ В продукта Gretl 1.7.7 оптималният лаг при тестване на стационарността с ADF-критерия се определя автоматично.

⁴ Резултатите от проверката за наличие на единичен корен в равнищата (логаритмите на променливите), първите и вторите разлики мога да предоставя на всеки заинтересуван читател.